

EXODUS

Onthulling gedenkteken 12 juni 2010

Vanaf 17 september 1944 stond de regio Arnhem in vuur en vlam. Voor vele burgers van Elden, Meinerswijk en Malburgen was dit een reden naar Huissen te vluchten. In de tweede helft van oktober werd iedereen door de Duitse bezetter gelast Huissen te verlaten. Huissen was zwaar beschadigd en onleefbaar geworden. Een stroom vluchtelingen vormde vervolgens een sliert van ellende over de dijken. Van de resterende rivierovergangen was alleen de overtocht bij de Praets nog een optie. Sedert 7 oktober 1944 was de Arnhemse brug vernield.

Die oversteek per boot was belangrijk om Ede te bereiken. Vandaar uit kreeg men dan een evacuatieadres toegewezen.

Op 21 oktober 1944 staan honderden te wachten voor de overtocht. Die dag zijn de overzetdiensten van de Duitsers zeer beperkt. Drie Huissenaren vinden nabij de steenfabriek een bootje waarmee zij hun gezinnen naar de Noord kant van de Rijn brengen. Zij hebben vervolgens andere vluchtelingen geholpen bij de oversteek. Tijdens de laatste overtocht kantelde hun zwaar beladen boot en raakten zij te water.

Nimmer is meer iets van hen vernomen. De families hebben nooit een tastbare plek gehad om hun verdriet te gedenken. Onlosmakelijk verbonden met deze tragedie is die grote uittocht van het najaar 1944. Hiertoe is op 17 april 2010 in Huissen een gedenkteken onthuld.

Op zaterdag 12 juni 2010 wordt er een "zuster"-gedenkteken onthuld ter nagedachtenis van de drie Huissenaren. Tevens wordt daarbij de Exodus herdacht, waarbij duizenden via de Praets een goed heenkomen zochten richting de Veluwe. In bredere zin is dit gedenkteken een tastbare herinnering aan allen, die huis en haard moesten verlaten.

In juni 1945 kwamen velen weer terug in het bevrijde gebied. De ontgoocheling was groot. Veel was vernield en zwaar beschadigd.

Vrijwel direct ging men aan de slag: de wederopbouw vergde alle energie.

Nu, 65 jaar na dato, wordt deze Exodus eervol herdacht. Het leed van de burgers krijgt daarmee op deze plaats een tastbare erkenning.

*Tijdens de vlucht werd gevloekt, gebeden en gezwegen.
De droefgeestigheid liet zich vertalen tot een troostliedje, zoals blijkt uit het volgende fragment.*

*Enkele weken moest het duren
Eindelijk brak de noodkreet los
Huissen moest evacueren
"wij gaan nooit" zo riep het gros,
maar na vele dreigementen
Van de "grune polizei"
Zag men straat voor straat vertrekken
't werd op het laatst een hele rij.*

*Maar ook de terugtocht in 1945 viel zwaar:
Toen keerden wij naar Huissen weer
En wat er van toen vond
Was alles puin en nog eens puin
Waar eens een woning stond
De wanhoop sloeg ons om het hart
Ons Godshuis lag terneer
Dat alles te aanschouwen
Och dat doet ons hart zo zeer.*

Alle vluchtelingen uit Arnhem, Elden, Malburgen en Meinerswijk hebben zich hierin herkend.

Het witte laken

Bij de onthulling zal gebruik gemaakt worden van een wit laken. Ten tijde van de grote uittocht in 1944 trokken de vluchtelingen in groten getale over de wegen. Op de meegevoerde wagens lagen witte doeken uitgespreid. Dit was bedoeld om de piloten in de over scherende vliegtuigen duidelijk te maken, dat het om burgers ging. Daarmee staat het laken symbool voor de vlucht zelf.

Meinerswijk en haar stenen

De nabijgelegen steenfabriek gaf velen onderdag alvorens de overtocht werd gemaakt. Om de verwantschap met de omgeving te duiden staan de voeten van het gedenkstenen in met Betuwse stenen gemetselde voeten.

Drie keien van Kerels

De boot, waarmee de dappere mannen anderen probeerden over te zetten, kantelde. De oevers waren verstevigd met basaltblokken. De drie voor het gedenkstenen geplaatste keien, zijn oorspronkelijk afkomstig van deze oever. Deze stenen waren daarmee “de stille getuigen” van het drama.

Een gedenkplaat van staal

De hardheid van de oorlog komt terug in het gebruik van munitie, wapens en voertuigen. Ook de door de mannen gebruikte boot was van staal, alsmede de over het water hangende kabel, die zij raakten. Die hardheid van leven en dood ten tijde van de oorlog komt terug in de stalen plaat. Wij gedenken de gebroeders Theodorus en Johannes Straatman en hun jeugdige lotgenoot Henricus Lentjes.

De onthulling van het gedenkteken is een erkenning van het geleden verdriet tijdens en na de uittocht; die onvergetelijke Exodus.

Gelijktijdig met het moment van onthulling van het gedenkteken, zal de gordel van dijken worden benoemd tot Exodusroute.

Het dijktracé Huissen-Elden-De Praets-Malburgen-Huissen is uitermate geschikt om de Exodus te gedenken.

De dijken worden, te midden van sterk verstedelijkt gebied, nog steeds verrijkt met de in 1944 ook aanwezige parels. Hiermee doelen wij op de mooie waterpartijen zijnde oude wielen, de historische boerderijen en het authentieke deel van Elden, alsmede de eeuwenoude dijken zelf.

Voorts is de Arnhemse Rijnbrug onderdeel van het traject. Om deze reden is deze nagenoeg geheel voor hetriseerde verkeer afgesloten route bij uitstek geschikt voor wandelaars en fietsers. Aldus kan de historie in al zijn aspecten opgenomen worden in het recreatieve karakter, dat de dijken bieden. Zij smelten aldus min of meer samen en daarmee krijgt de Exodus een hedendaags gezicht.

Met dank aan:

Casper

Sociëteit De Eendragt Huissen

De Vrienden van Meinerswijk

De Historische Kring Elden

Gemeente Lingewaard en burgers

Gemeente Arnhem en burgers

Martien van Hemmen, juni 2010

Lay-out: team communicatie gemeente Lingewaard